

595, 706492

E61
Ent,

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 40	1 maart 1980	No. 3
---------	--------------	-------

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

INHOUD: A. BARENDREGT, Het voorkomen van *Sargus bipunctatus* (Scopoli, 1763) (Diptera, Stratiomyidae) in Nederland (p. 33). — A. DIAKONOFF and Br. V. LEFEBER, Rediscovery of *Eratophyes aleatrix* Diakonoff (Lepidoptera, Oecophoridae) (p. 38). — R. BATTEN, Notes on the *Mordellistena gemellata* group: two new species and a case of synonymy (Coleoptera, Mordellidae) (p. 41). — TORBEN B. LARSEN, *Chilades lempkei* Blom, 1979, a synonym of *Chilades parrhasius* (Fabricius, 1793) (Lepidoptera, Lycaenidae) (p. 47). — Literatuur (p. 37: W. N. ELLIS; p. 48: B. J. LEMPKE). — Korte mededelingen (p. 40: Bericht voor de gebruikers van het fotocopieer-apparaat van de N.E.V., correctie p. 46: Nieuwe aanwinsten voor de bibliotheek; p. 48: B. J. LEMPKE, W. OORD).

Het voorkomen van *Sargus bipunctatus* (Scopoli, 1763) (Diptera, Stratiomyidae) in Nederland¹⁾

door

A. BARENDREGT

ABSTRACT. — The occurrence of *Sargus bipunctatus* (Scopoli, 1763) (Diptera, Stratiomyidae) in the Netherlands. The species is rare in the dune-district and the diluvial parts of the Netherlands (fig. 1). New records from the Frisian Islands make clear that the species might occur in the north of Germany and in Denmark. In the Netherlands the species has probably two generations per year (fig. 2): the first in very small numbers in spring (May-June) and a second generation in autumn (end August-end October). Many records come from leave-mould heaps, one larva has been found in mould.

INLEIDING

Na het overzicht door Van Bruggen (1955) van het voorkomen van *Sargus bipunctatus* in Nederland is slechts een enkele waarneming van deze soort gepubliceerd door Van der Goot (1979). De opgave door Lucas (1964) heeft betrekking op *Sargus splendens* Meigen. De publicatie van Van der Goot (1979) resulteerde in een aantal reacties, die in dit artikel verzameld zijn tot een herzien overzicht.

Binnen het genus *Sargus* Fabricius is de herkenning van *S. bipunctatus* vrij gemakkelijk. Het is een grote soort (11-13 mm) waarvan de ocelli in een gelijkzijdige driehoek geplaatst zijn. Goede kenmerken zijn de geheel oranje kleur van de eerste dij en bij het vijfde de oranje-geel getekende eerste 2 achterlijfsegmenten.

VERSPREIDING

Van deze soort waren in 1955 slechts 17 Nederlandse exemplaren bekend. Aangezien Van Bruggen (1955) slechts de vindplaatsen geeft, zal nu een volledig overzicht gegeven worden van

¹⁾ Mededeling EIS-Nederland nr. 11.

alle (mij bekende) waarnemingen in Nederland. Hierbij bevinden zich een 40-tal nog niet gepubliceerde waarnemingen.

Collectie Zoölogisch Museum, Amsterdam: Bennekom, 24.VIII.1941, v. d. Pol, 1 ♂; Renkum, 17.IX.1973, J. Timmer, 1 ♂; Putten, IX.1890, J. Th. Oudemans, 1 ♀; Putten, 30.IX.1907, J. Th. Oudemans, 1 ♀; Putten, IX.1920, J. Th. Oudemans, 1 ♀; Amersfoort, 24.IX.1938, Bolten, 1 ♀; Baarn, 14.IX.1943, v. Doesburg Sr., 1 ♀; Baarn, 14.IX.1943, v. Doesburg Sr., 1 ♂; Bussum, 6.IX.1908, v. d. Beek, 1 ♂; Hilversum, 22.IV.1912, De Meyere, 1 ♂ (met pophuid); Hilversum, IX, De Meyere, 1 ♀; Groenendaal (Heemstede), zuidrand, 8.X.1978, v. d. Goot, 3 ♀♀.

Collectie Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden: Ameland, Tjetjepad, wegkant (op riet), 26.VI.1976, M. J. Delfos, 1 ♀; Schiermonnikoog, Westerplas (op riet), 15.VI.1976, M. J. Delfos, 1 ♀; Brummen, vòòr 1877, v. Bemmelen, 1 ♀; Baarn, 17.IX.1943, v. Doesburg Sr., 1 ♀; Baarn, 20.VIII.1948, v. Doesburg Sr., 1 ♂; Baarn, 2.X.1948, v. Doesburg Sr., 1 ♀; Den Haag (in huis), 16.X.1949, v. Bruggen, 1 ♀; Wassenaar, Meyendel (Bierlap), 5.VI.1963, M. J. Delfos, 1 ♀; Wassenaar, Meyendel (Bierlap), 15.IX.1971, C. Scheffer, 1 ♀; Dorst bij Breda, 3/7.X.1968, J. J. v. Oosterhout, 1 ♂; Vlodrop, station, 30.IX.1948, Vlodrop-excursie, 1 ♀.

Collectie Laboratorium voor Entomologie, Wageningen: Bennekom, 28.VIII.1941, v. d. Pol, 1 ♂; Velp, in huis, 25.IX.1941, J. Koornneef, 1 ♀; Velp, 26.IX.1941, J. Koornneef, 1 ♀; Velp, IX.1942, J. Koornneef, 1 ♀; Huis ter Heide, 12.VI.1965, 1 ♀.

Collectie Natuurhistorisch Museum, Enschede: Enschede, stad, in tuin, 25.VI.1976, F. v. Stuijvenberg, 1 ♂.

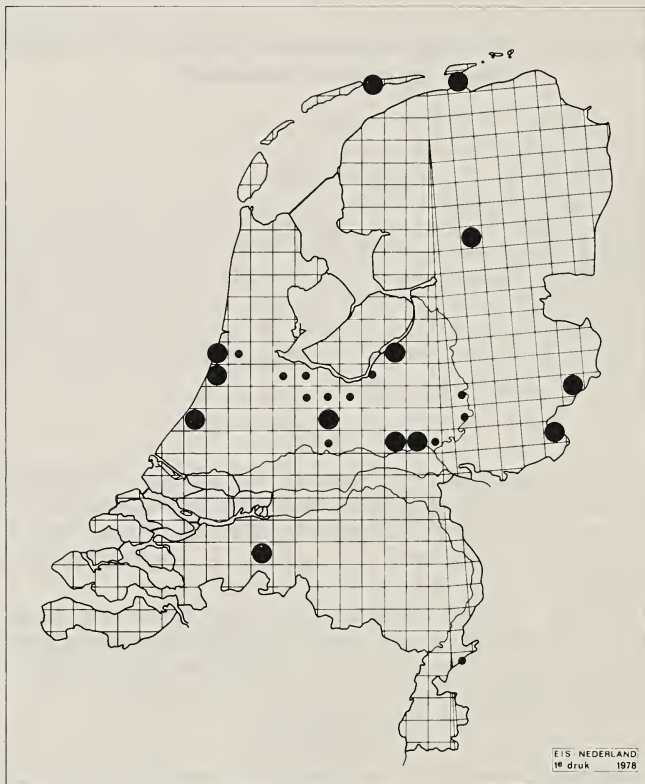


Fig. 1. De vindplaatsen van de wapenvlieg *Sargus bipunctatus* (Scopoli) in Nederland. De grote cirkels geven aan, waar de soort na 1 januari 1950 gevonden is; de kleine cirkels geven een vindplaats van vóór 1950 aan.

Kollektie B. van Aartsen: Uffelte, 14.IX.1979, v. Aarten, 1 ♂; Nunspeet, 1.X.1975, v. Aartsen, 1 ♀, 24.IX.1976, 1 ♂, 14.IX.1976, 1 ♂, 16.X.1976, 1 ♀, 5.X.1976, 1 ♀, 24.IX.1976, 2 ♀♀, 28.IX.1976, 1 ♀, 24.X.1976, 3 ♀♀, 30.VII.1977, 1 ♀, 19.V.1977, 1 ♂, 7.IX.1977, 1 ♀; Winterswijk, 11.X.1976, v. Aartsen, 1 ♂; Bentveld, 4.X.1972, v. Aartsen, 2 ♀♀; Wassenaar, 27.X.1972, v. Aartsen, 2 ♀♀.

Kollektie A. Barendregt: Ede, tuin, 4.IX.1977, R. Leys, 1 ♀; Ede, tuin, 5.IX.1977, R. Leys, 1 ♀; Wageningen, X.1973, R. Leys, 1 ♀; Bilthoven, tuin, 8.IX.1974, B. Sprengers, 1 ♀.

Kollektie W. J. Kabos: Bennekom, 24.VII.1941, v. d. Pol, 1 ♂; Bennekom, 28.VII.1941, v. d. Pol, 1 ♂; Baarn, 30.IX.1942, v. Doesburg Sr., 1 ♀; gem. Weesperkarspel, 10.IX.1917, v. d. Vaart, 1 ♀.

Kollektie J. A. W. Lucas: Nunspeet, 28.IX.1976, v. Aartsen, 1 ♀; Bentveld, 17.IX.1972, v. Aartsen, 1 ♀.

Kollektie A. Veltman: Groenendaal (Heemstede), zuidrand, 8.X.1978, v. d. Goot, 1 ♀.

Kollektie J. H. C. Veltrop: Enschede, tegen raam, 7.IX.1978, Veltrop, 1 ♀; Oosterbeek, 4.X.1975, Veltrop, 1 ♀.

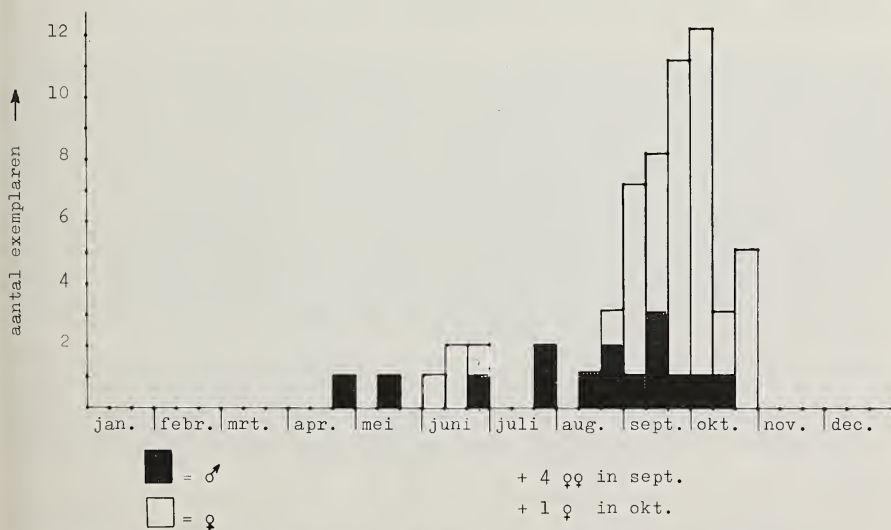
Genoemd door Van der Wulp (1877): (exemplaren bestaan waarschijnlijk niet meer) Oosterbeek, v. Bemmelen; Beekhuizen, Ritsema; Empe, gemeente Brummen, A. J. van Eyndhoven; Sterkenburg, gemeente Driebergen, Snellen v. Vollenhoven; „Limburg”, Maurissen.

Genoemd door Van Bruggen (1955): Heemstede, vòòr 1940, Leefmans, 1 ♀, vroeger in coll. Kabos.

Overige waarnemingen: Groenendaal (Heemstede), zuidrand, 10.X.1978, v. d. Goot, 8 ♀♀; Leyduin (Heemstede), 10.X.1978, v. d. Goot (1979), 1 ♀; Bilthoven, diverse plaatsen, eind aug.-begin sept. 1974, mondelinge mededeling B. Sprengers, tientallen exemplaren.

Dušek & Rozkošný (1964) noemen *S. bipunctatus* een echt zeldzame soort van de subfamilie Sarginae in Midden-Europa. Deze soort blijkt ook in ons land zeldzaam voor te komen, maar mogelijk niet zo uiterst zeldzaam als vroeger gedacht is. In totaal zijn er ± 85 Nederlandse exemplaren bekend (op dit moment in de genoemde kollekties 49 ♀♀ en 15 ♂♂) van ongeveer 30 plaatsen. Opgemerkt moet worden dat van de periode van 1921 tot 1938 en van 1950 tot 1963 geen exemplaren bekend zijn, terwijl in die perioden toch regelmatig waarnemingen gedaan zijn.

Een verklaring voor het geringe aantal gevangen ♂♂ is moeilijk te geven. Een mogelijkheid is, dat deze soort een erg onopvallende levenswijze heeft. Alleen bij het eierleggen zouden de



Fi. 2. De verspreiding der vangstdata van *Sargus bipunctatus* in Nederlandse kollekties.

♀♀ zich binnen het gezichtsveld van de entomologen begeven, zodat de soort slechts op dat moment opgemerkt wordt. De vangsten met een sleepnet uit een rietvegetatie wijzen ook in deze richting.

Het voorkomen van *Sargus bipunctatus* blijkt in Nederland niet beperkt te zijn tot het gebied ten zuiden van de lijn Heemstede-Putten-Brummen, zoals door Van Bruggen (1955) beschreven is (zie fig. 1). De soort is verspreid door heel het dungebied (tot het noordelijkste stukje van Nederland) en op vele plaatsen in het diluviale deel van Nederland aangetroffen. Slechts de vondst in de gemeente Weesperkarspel valt buiten dit verspreidingsgebied.

De verspreiding in Europa zoals beschreven door Van Bruggen (1955) blijkt nog steeds te kloppen. Rozkošný (1978b) deelt *S. bipunctatus* in bij de soortengroep die zijn verspreiding vooral in Zuid- en Midden-Europa heeft. De noordelijke begrenzing van het verspreidingsgebied loopt van Schotland via Nederland naar het oosten. Op dit moment zijn de vindplaatsen op de waddeneilanden de noordelijkste op het vasteland van Europa. Gezien deze vangsten moet er rekening mee gehouden worden dat de soort ook in Noord-Duitsland en Denemarken gevonden kan worden.

VLIEGTIJD

Beschouwen we alle Nederlandse exemplaren ten aanzien van de vliegtijd dan lijken er twee generaties van *Sargus bipunctatus* te zijn (zie fig. 2). Gezien het grotendeels ontbreken van vangsten van begin juli tot eind augustus en gezien de korte levensduur van adulte vliegen (ongeveer 2 maanden), moet met deze mogelijkheid zeker rekening gehouden worden. De eerste generatie vliegt dan in mei-juni en is zeer schaars. De waarneming van 22 april betreft een uitgekweekt exemplaar. De tweede generatie is aanwezig van eind augustus tot eind oktober en is duidelijk talrijker.

Vergelijkingen met andere landen verschaffen echter geen duidelijke aansluitende gegevens. Dušek en Rozkošný (1964) noemen deze soort voor Midden-Europa van juni tot november; Rozkošný (1978a) geeft waarnemingen uit België van 15 augustus tot 14 oktober; Rozkošný (1978b) noemt voor de Slowaakse waarnemingen juni-september; Oldroyd (1969) in Groot-Brittannië van augustus tot oktober en Séguy (1926) in Frankrijk van juli tot november. Hier is dus geen waarneming van twee generaties te vinden, hoewel er vangsten uit juni bekend zijn.

LARVE

Vele waarnemingen van *Sargus bipunctatus* zijn verricht bij bladaardehopen. Een van de beste bewijzen dat de larve van deze wapenvlieg zich in bladaarde ontwikkelt, is het collectie-exemplaar van De Meyere (in museum Amsterdam) met een pophuid, vergezeld van de notitie „in bladaarde”. Naast de vergelijkbare waarneming van Van der Goot (1979) staan nog meer vangsten vast, die direct bij bladaardehopen verricht zijn: in Enschede, op 25.VI.1976, in een tuinschuur nabij een composthoop en bij Oosterbeek, op 4.X.1975, zonnend op een blad van een hoge composiet nabij een grote hoop bladafval. Tevens is door dr. S. Leefmans in Heemstede een exemplaar verzameld met behulp van een vangbak bij een bladafvalhoop (mededeling van W. J. Kabos). Op Ameland en Schiermonnikoog is de soort echter verzameld met een sleepnet in een rietvegetatie, waarbij absoluut geen bladaarde aanwezig was. Dit laatste kan volgens mij ook gezegd worden van de vangsten in Meyendel.

Rozkošný (1978b) noemt de larve van Sarginae coprofaag en saprofaag, regelmatig in compost, tuinafval, meststoffen, koeiemest, etc. Oldroyd (1969) geeft aan, dat de larve van *S. bipunctatus* in de rottende vruchtlichamen van *Polyporus squamosus* Huds. (zadelzwam) en in koeiemest zit. Van Bruggen (1958) tenslotte noemt een eierleggend wijfje in koeiemest als waarneming uit Engeland.

Uit deze gegevens kan de konklusie getrokken worden, dat de larven zich coprofaag en/of saprofaag op meerdere plaatsen kunnen ontwikkelen, maar dat bladaardehopen gunstige ontwikkelingsplaatsen zijn.

DANKZEGGING

De volgende personen dank ik van harte voor het beschikbaar stellen van gegevens en voor het geven van opmerkingen: B. van Aartsen, B. Brugge, M. J. Delfos, V. S. van der Goot, W. J. Kabos, J. A. W. Lucas, F. van Stuivenberg, A. Veltman en J. H. C. Veltrop.

LITERATUUR

- Bruggen, A. C. van, 1955. *Geosargus* (*Chrysochroma*) *bipunctatus* (Scopoli 1763) in Nederland (Dipt., Stratiomyidae). — *Ent. Ber., Amst.* 15: 468-472.
- Bruggen, A. C. van, 1958. *Geosargus* (*Chrysochroma*) *bipunctatus*, een aanvulling. — *Ent. Ber., Amst.* 18: 58.
- Dušek, J. & R. Rozkošný, 1964. Revision mitteleuropäischer Arten der Familie Stratiomyidae (Diptera), mit besonderer Berücksichtigung der Fauna der CSSR. — *Čas. čs. Spol. ent.* 61 (4): 360-373.
- Goot, V. S. van der, 1979. *Chrysochroma bipunctatum* (Scopoli) (Dipt., Stratiomyiidae) weer in Nederland waargenomen. — *Ent. Ber., Amst.* 39: 76.
- Lucas, J. A. W., 1964. Nieuwe gegevens over Nederlandse Diptera. — *Ent. Ber., Amst.* 24: 225-231.
- Oldroyd, H., 1969. Tabanoidae and Asiloidae. — *Handbk. Ident. brit. Ins.* vol. IX, part 4.
- Rozkošný, R., 1978a. The Stratiomyidae (Diptera) of Belgium. — *Folia Scripta Sci. natur. Ujep Brunensis; Biologica* 1 (8): 1-12.
- Rozkošný, R., 1978b. The Slovakian Stratiomyidae (Diptera). — *Dipterologica bohemosl.* 1: 255-282.
- Séguy, E., 1926. Diptères (Brachycères). — *Faune Fr.* 13: 16-80.
- Wulp, F. M. van der, 1877. *Diptera Neerlandica, de tweevleugelige insecten van Nederland*, 1: 461. Martinus Nijhoff, 's Gravenhage.

Chopinlaan 38, 3781 HB Voorthuizen.

BERRIOS-ORTIZ, A. & R. B. SELANDER, 1979. SKELETAL MUSCULATURE IN LARVAL PHASES OF THE BEETLE EPICAUTA SEGMENTA (COLEOPTERA, MELOIDAE). pp. V, 118, 184 figs., 69 refs. Series entomologica vol. 16. Dr. W. Junk, Den Haag. ISBN 90-6193-126-6. Prijs (gebonden) Hfl. 50,—.

Oliekevers, Meloidae, zijn bijzonder doordat hun ontwikkeling hypermetamorfose vertoont: uit het ei komt een zeer beweeglijke larve, die — als hij een voedselbron, een legsel sprinkhanenëiren, heeft gevonden — bij de volgende vervelling verandert in een engerling. Na de zesde vervelling verandert de larve in een onbeweeglijke schijnpop, die in diapauze de winter doormaakt, en na vervelling overgaat in de tweede engerling die actief is, maar zich na het klaarmaken van een verpoppingsholte in de grond verpopt. Berrioz-Ortiz & Selander geven in dit boek een iconografie van de musculatuur van het eerste engerlingstadium, de schijnpop en het tweede engerlingstadium. Het blijkt dat het complete spierstelsel van de eerste engerling in de schijnpop is gereduceerd tot een stel nauwelijks herkenbare, niet functionele sliertjes, om echter in de tweede engerling weer in volkomen ongewijzigde vorm terug te keren. De auteurs wijzen erop dat dit voer voor fysiologen moet zijn.

Het boek bestaat uit een absoluut minimum aan tekst, en een kleine twee honderd zeer goede figuren. De erg kritische reproductie van de figuren is goed, al is de verkleining wel eens wat sterk. Hoewel de prijs voor zo'n klein boek hoog is, is er reden de uitgevers erkentelijk te zijn voor het uitbrengen van een zó gespecialiseerde publicatie. — W. N. Ellis.
